

ध्येय, कष्ट, जिद्दीच्या ओंजळीत 'पद्म'वृष्टी

ज्यांच्या कष्टाच्या व जिद्दीच्या ओंजळीत 'पद्म' वृष्टी झाली असे बहुतेक जण वयाची सत्तरी, नव्वदी गाठलेले आहेत. त्यांनी आयुष्यभर जपलेल्या ध्येयाची, यशाची देशानं दखल घेतली म्हणून कौतुक करावं, समाधान मानावं, सरकारला धन्यवाद द्यावेत, की इतकी वर्षं ही तत्वं-माणकं दुर्लक्षित राहिली म्हणून खंत व्यक्त करावी ?

श्रीमंत माने

shrimant.mane@esakal.com

के रत्नमधल्या लक्ष्मीकुटी अम्मा अन् कर्नाटकातल्या मुलगादी नरसम्मा यांच्यासारख्या अनेकांच्या विमयकारक यत्नाकांचा कोट्यु शेंदऱ्या 'पद्म' सम्मानना लाभले. एकोही तीस कोटी लोकांसमोरच्या महकाय देवातल्या कानाकोपऱ्यांत विशिष्ट ध्येयानं झचललेल्या दुर्लक्षित व्यक्तीचा 'पद्म' सम्मानांनी गौरव करण्याचा नवी प्रथा गेल्या प्रवासातक दिवाला मोदी सरकारनं सुरू केली अन् सलग दुसऱ्या वर्षी त्यानिमित्तानं अशी आणखी ध्येयवादी मानसं देवाच्या, जगाच्या पुढं आली.

आदिवासी कानी जमातीतल्या लक्ष्मीकुटी अम्माचं औपचारिक शिक्षण जुनी तिसरी, तंदिछोड १९५० मधली; पद्म पुस्तकातल्या ज्ञानपेक्षा मोठा व्यक्ति त्यांनी जमला तो म्हणजे बाबटोदुर्ग अधिक कर्नाटकीचा. त्यात महत्वाचे आहे की, यात-विशेषाच्या विचारसरणीत देशात देशात कर्नाटकी, रत्नम, या मुलागा सर्वदेखातं मृत्यू पावल्यानं काढून मिळविलेलं ते ज्ञान अनेकजण जीवनात देऊन गेल्या. हा देवा त्यांनी जमला तो केवळ निरीक्षणाला व अध्यासाच्या आधारावर. त्या जडोबुद्धीची त्यांनी कुठलीही नोंद ठेकलेली नाही. कुठाल त्या असल्या नोंदीच्याबाबतीत मुद्दाम प्रवाहासमू

टाकाऊ वस्त्रापासून बनवलेल्या खेळण्यांसमूह विज्ञानाचा प्रसार-प्रचार करणारे अरविंद गुप्ता

मध्य प्रदेशात मराठी ठसा...

डॉ. मुरलगावकर मालती जोशी

महचिणोलीत आदिवासींना आरोग्यसेवा देणारं अभय व राणी खंय हे डॉक्टर होण्याचं, मिकलसेल रुग्णांसाठी आयुष्य वेचलेले (कै.) संघत रामदेके अशी महागाष्टाला काम माहिती असलेली आणखी काही नावं. मध्य प्रदेशातल्या 'पद्म' विजेत्यांमध्ये धोपाळच्या मालती जोशी व उज्जैनचे नववदीतले संस्कृत पंडित डॉ. केशवराव सदाशिवशास्त्री

मुसलगावकर हे दोघे मराठी. मालती जोशी यांचा जन्म औरंगाबादचा, १९३४ मधला. चाळीसहून अधिक मराठी, हिंदी पुस्तकांच्या लेखिका.सामाजिक कार्यासाठी छत्तीसगडचे दायोदर ग. बाबट यांनाही 'पद्मश्री'ने गौरवण्यात आले.

मालती, अशा दुर्गम भागात अहमदनगरच्या दौड हजाराहून अधिक गर्भवतींच्या ओटीत मातुत्वाचा आनंद त्यांनी गेल्या साठसात दशकांमध्ये टाकलाय.

भोपाळतून वैज्ञानिक खेळणी बनवणारे, गेली चार दशके त्यातलं विज्ञान आपले सोप्या पद्धतीनं हजारी शाळांमधल्या शाळे विद्यार्थ्यांपर्यंत पोचवणारे गुप्ताचे अरविंद गुप्ता यांचं 'पद्मश्री' विजेत्यांच्या यादीतलं नाव अनेकांनं सुखद धक्का देणारं ठरलं.

'कानूरी-आयआयटी'तून पदवी घेतलेला एक अवधिया होरांगबादला एका प्रतिभेवालात जातो काय, तिथं विज्ञान समजून घेण्यातली लहान मुलांची नेमकी अहम्य प्रकट होते काय अन् तो सोडविण्यासाठी 'टेल्वो'कली

नोकरी सोडून मुलामध्ये विज्ञान प्रसारात बाहुल घेतो काय, हजारी शाळांमध्याद्वारे 'कबाड से खिलाई' बनवणारा प्रभात विज्ञानवादी म्हणून देशभर, जगभर ओळखला जातो काय, सारंच चाकोरीबोहरचं, पैसासाठी वेड्या बनलेल्या समाजासाठी विविध वाटांचं असा.

मुल्लाकांत पेंटर हे असेच एक झकडलं माणिक. १९६५ च्या भारत-पाकिस्तान युद्धात त्यांच्यावर मोठ्याचा वर्षाव झाला अन् कर्मेछाली पांगळीवण नशिबी आला; पद्म आतुन्याचा पांगळगाढा नाही बन् दिला त्यांनी. १९७२ च्या वर्षातीलच्या हेडलरनी पारितोषिकांमध्ये ५० मीटर प्रोचडाला जलतरणात विक्रमी वेगसह देवाला पहिलं मुबर्कादक त्यांनी मिळवून दिलं. तब्बल ४५ वर्षं पेंटरक दुर्लक्षित राहिले. अर्जुन भुष्यकारासाठी त्यांचा अर्ब तीन वेळा नकारला गेला. आता भुष्यकाराची अशा जवळपास मानळती असताना 'पद्मश्री' बाहीर झाला. क्रिकेटपटू लहलु इमिड, नेमबाज अभिनव बिंद्रा वरीं मंडळींनी त्यासाठी केलेले प्रत्येक फलदू झाले.

'द लंडन जंगल बुक'मधल्या कलाकृतीसाठी आंतरराष्ट्रीय कीर्ती मिळवलेले गोंड चित्रकार भन्जु श्याम. मध्य प्रदेशात जबलपूर, मंडला, शाहडोल भौगोलिक त्रिकोणाच्या खोबणीतल्या हिंदोरी विन्हातलं नर्मदेच्या दक्षिणेकडं पाटनगड हे त्यांचं गाव. भरची गारिबी. दहालीत शाळा, गाव सोडवून लागलं. अमरपेटक गाठलं. रोपचार्टिकेत मजूर, रजवाळदारा, इलेक्ट्रिशियन असं पडेल ते काम केलं. चुलतपोमुळं पारंपरिक चित्रकला हाती गवसली. रोपचार्टिकेत एका रोपाचे दोन रूपे मिळवले. तेव्हा दिल्लीत पाच पिढे बारावे शय्यांना विकली गेली. लंडनच्या एका रेस्टॉरंटमध्ये प्युअरलचं काम मिळालं अन् नशिब पाळलं. पाच विदेशी प्रामाण्ये प्रकाशित 'द लंडन जंगल बुक'च्या तीस हजार प्रती छपल्या.

संघर्ष जगापुढं प्लॅटिडच्या भवमाष्टाचं मोडं संकट उभं आहे. स्वातंत्र्य उगम म्हणून स्मृतिरचका धृष्टा रत्नेबाणीसाठी बाबलगाच्या तथित्वाद्रुपधोष राजगोपालन बाबुदेवन यांचा प्रयोग त्यांना 'पद्मश्री' देऊन गेला. तीस वर्षं कबाडकड करून परिचय बंगालच्या मुपाकिंनी मिवाही यांनी गारिबासाठी होमिडल उभं केलं. त्या कामाची दखल 'पद्मश्री' देत सरकारनं घेतली.